

УДК 37.035+372. 3(477)

Наталія Мельник,
аспірант Черкаського
національного університету
імені Богдана Хмельницького
(м. Черкаси)

ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В КОНТЕКСТІ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано актуальність формування полікультурної компетентності у дітей дошкільного віку, упровадження компетентнісного підходу в практику дошкільних закладів України. Обґрунтовано перспективність запровадження в практику роботи вітчизняних педагогів компетентнісного підходу в навчально-виховний процес дошкільної установи та запропоновано поетапне впровадження формування полікультурної компетентності у дітей дошкільного віку на основі досвіду американських педагогів.

Ключові слова: Компетентнісний підхід, життєва компетентність, формування полікультурної компетентності.

В статье проанализировано актуальность формирования поликультурной компетентности детей дошкольного возраста, внедрения компетентного подхода в практику дошкольных учреждений Украины. Аргументировано перспективу внедрения в практическую деятельность отечественных педагогов компетентного подхода в учебно-воспитательный процесс дошкольного учреждения и предложено поэтапное введение в практику работы формирование поликультурной компетентности детей дошкольного возраста, используя опыт американских педагогов.

Ключевые слова: Компетентный подход, жизненная компетентность, формирование поликультурной компетентности.

The actuality of the formation of multicultural competency of preschool-year children and the analysis of the introducing The Competency approach in practice of pre-school establishments are made in the article. Argumentation of the introducing of the Competency approach in native teachers' practice is made in the issue. The author proposes the partial execution in practical work of teachers of pre-school establishments the method of formation multicultural competency of preschool-year children, using American teachers' experience.

Key words: Competency approach, vitality competency, the formation of multicultural competency reference.

Однією з світових тенденцій розвитку сучасної цивілізації є тісне співробітництво країн практично в усіх сферах людської діяльності. Проблема освітніх інновацій стає все більш актуальною на тлі міжнародного освітнього простору. Це зумовлено потребою міжнародної спільноти в підготовці та формуванні гармонійної, толерантної, соціально компетентної особистості, здатної ефективно і творчо діяти в умовах постійних змін соціально-економічного середовища. На думку сучасних науковців формування особистості слід розпочинати з найнижчої, але важливої ланки освіти – дошкільної. На сучасному етапі, знання на які традиційно була зорієнтована освіта вже не є основним критерієм підготовки і переходу нової генерації на якісно новий рівень розвитку, більш актуальним є вміння дитини компетентно застосовувати їх у своїй діяльності, при вирішенні проблемних завдань. З цієї причини виникає необхідність переорієнтації парадигми дошкільної освіти зі знаннєвої в компетентнісну.

Компетентнісний підхід – один із нових концептуальних орієнтирів змісту освіти в Україні та розвинених країнах світу, міжнародні організації вивчають проблеми, пов'язані з появою ідей компетентнісного підходу, серед них – ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, ПРООН, Рада Європи тощо.

Під поняттям «компетентнісний підхід» розуміється спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості. Результатом такого процесу буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості. Серед ключових компетентностей, основних, найвагоміших, інтегрованих, тобто визначених як орієнтири для виявлення результативності освітнього процесу в Україні є: навчальна, соціальна компетентність з інформаційних та комунікаційних технологій, економічна, підприємницька, загальнокультурна, полікультурна, валеологічна, громадська. Відповідно до Конституції України, державної програми «Освіта. Україна ХХІ ст.», законів «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про дошкільну освіту», Концепції національної освіти і виховання, Національної доктрини розвитку освіти в Україні та в інших нормативно-правових документах та матеріалах чітко простежуються завдання щодо полікультурного виховання дітей та молоді [8, 3].

Наша увага зосереджена на формуванні полікультурної компетенції в контексті компетентнісно-зорієнтованого підходу як однієї з вагомих і невід'ємних у процесі формування особистості дитини.

Основною метою полікультурної компетентності громадян є сформованість уявлень про етностереотипи, позбавленість особистості від негативних стереотипів стосовно членів інших етносів, розвинуте почуття толерантності та терпимості до інших культур і поваги до них.

В Україні стратегію компетентнісного підходу і формування полікультурної компетентності зокрема, розглядали такі педагоги як

О. Захаренко, В. Сухомлинський, І. Ткаченко. У своїх працях В. Сухомлинський радив педагогам: «Залишайте що-небудь недоказане, щоб дитині захотілося ще і ще раз повернутися до того, про що вона дізналася» [3, 33].

Серед сучасних науковців проблематикою реалізації компетентнісного підходу в навчально-виховному процесі вітчизняних дошкільних закладів та школі займаються: А. Андреев, Т. Андрущенко, І. Бех, І. Глушевська, В. Ковальчук, О. Овчарук, І. Рогальська, Л. Сергеева, А. Хуторський, Л. Чернікова, О. Чернишов та інші. Поняття «компетентності» дослідники розглядають у різних аспектах: О. Кононко наголошувала, що розвиток життєвої компетентності дитини повинен бути відповідним вимогам життя [5].

С. Шишов визначає поняття «компетенція» як загальну здатність і готовність особистості до діяльності, що ґрунтується на знаннях і досвіді, які набуваються завдяки навчанню, орієнтованому на самостійну участь особистості в навчально-пізнавальному процесі та легку соціалізацію. І. Єрмаков актуалізує поняття життєвої і полікультурної компетентностей й визначає як знання, уміння, життєвий і соціальний досвід особистості, необхідні для розв'язання життєвих завдань і продуктивної діяльності в умовах глобалізації суспільства [2].

Серед американських учених проблему компетентності вивчали А. Маслоу, як готовність до професійної діяльності, Дж. Равен досліджував компоненти компетенції, І. Дьюї вивчав впровадження компетентнісного підходу в навчально-виховний процес у закладах освіти США [8]. С. Адам розглядає проблему реалізації компетентнісного підходу в контексті Болонського процесу; на його думку головною особливістю сучасного навчально-виховного процесу виступає перенесення акценту з процесу навчання на його результати, якими є компетенції та актуалізація полікультурної стратегії в освітньому середовищі європейських країн [1].

Метою нашої статті є аналіз реалізації компетентнісного підходу в практиці дошкільних закладів України та дошкільних навчальних закладах США. Вибір дошкільних навчальних закладів США зумовлений насамперед тим, що ідея компетентнісного підходу вперше була висловлена американськими дослідниками у сфері організації та оптимізації дошкільного навчання і виховання у 60-х роках ХХ ст.

Одним із актуальних питань дошкільної освіти України є практична реалізація компетентнісного підходу в сучасних вітчизняних дошкільних закладах. Проблема полягає в тому, що вітчизняні педагоги ще не досить досконало володіють технологіями особистісно-орієнтованих технологій, а на часі перед ними ставиться завдання переходу на якісно новий рівень співпраці з дошкільниками. Для вирішення цієї проблеми ми пропонуємо звернутися до досвіду американських педагогів. Інноваційні технології та підходи в американських дошкільних навчальних закладах, як показують

дослідження Т. Баджета, Т. Вогена, Д. Джонасена, М. Кирмайера, апробуються і впроваджуються значно швидше, ефективніше і якісніше. Це обумовлено наявністю диференціації дошкільних установ за педагогічними, виховними, релігійними, національними концепціями, за формами власності, які переважно є приватними, тобто педагоги повинні швидко і гнучко переорієнтуватися на новий тип співпраці з дитиною, інакше вони не витримають конкуренції і дошкільний заклад стане нерентабельним. У вітчизняних дошкільних установах конкуренція не настільки висока, оскільки дошкільні установи в переважній своїй більшості утримуються державою, тому будь-яке нововведення сприймається і впроваджується повільніше, ніж це відбувається за кордоном.

Компетентнісний підхід у дошкільних навчальних закладах США, зокрема м. Чикаго Штату Іллінойс, м. Харісон, м. Моунтдей Штату Мічиган, реалізовувався в три етапи, що забезпечило якісний результат його впровадження.

На першому етапі – підготовчому – діяльність працівників було спрямовано на вивчення нормативних матеріалів і теоретичної бази питання; здійснення інформаційного супроводу пошукової діяльності педагога, створення банку педагогічних ідей, виявлення на діагностично-прогностичній основі творчо працюючих педагогів.

Слід зауважити, що ряд дошкільних установ Черкас, Вінниці, Житомира, Одеси, Києва перебувають на підготовчому етапі впровадження компетентнісного підходу в практику своєї роботи. Проте слід зауважити, що більшість з них є приватними і оплата доступна лише забезпеченим верствам населення міст. Як показує досвід вищезгаданих установ, особливу увагу при вивченні теоретичної частини варто приділити працям як вітчизняних дослідників: А. Хуторського (визначення компетентності), О. Овчарук (компетентнісний підхід з практичної точки зору), О. Пометун (теоретичні дослідження з проблеми), І. Зимньої (ключові компетентності); так і сучасних американських дослідників: О. Сарохо, Б. Сподек, У. Фулбрайт, Є. Фурман.

На другому етапі – організаційно-аналітичному – зарубіжними педагогами було акцентовано увагу на визначенні основних груп компетентностей дітей дошкільного віку, створенні моделі методичного супроводу впровадження компетентнісного підходу в навчально-виховний процес, розробці планів і програм для роботи вихователів. Зокрема, в 1989–1993 рр. у Чикаго та Бостоні апробувалися «Програми розвитку дитини дошкільного віку», елементи якої згодом можна було знайти в програмі «Перші кроки», що запроваджена в Україні.

Третій – практичний етап – реалізовувався у діяльності дошкільного навчального закладу в цьому напрямі. Педагоги почали випробовувати складені програми в практичній діяльності, що характеризувалося покращенням навчально-виховної діяльності дітей дошкільного віку, навчальні завдання діти виконували швидко, спираючись на досвід, набутий ними в

процесі спільної діяльності і співпраці з педагогом.

У вітчизняних дошкільних установах упровадження компетентнісного підходу загострюється ще й економічним чинником, адже необхідно забезпечити науково-методичним, технічним навчальним матеріалом методичні кабінети дошкільних закладів. Проте, варто зауважити, що окремі педагогічні колективи створюють спеціальні групи з вивчення проблеми впровадження компетентнісного підходу в роботу своїх дошкільних установ, розуміючи, що цей процес є вимогою часу.

Аналізуючи питання реалізації компетентнісного підходу в Україні та Сполучених Штатах, ми прийшли до висновку, що у педагогічній науці йдуть дискусії щодо якісного, поетапного впровадження стратегії компетентнісного підходу в усіх ланках освіти, проте особливої уваги потребує дошкільна, оскільки її специфікою є робота з дітьми від 2 – 2,5 – до 6 років. Окрім того, нами було встановлено, що компетентнісний підхід в освітньому просторі України з'явився порівняно недавно і тому виникає безліч суперечок щодо його доцільності з боку вітчизняних педагогів, тоді як зарубіжний досвід підтверджує ефективність компетентнісної спрямованості освіти.

Ця суперечність вимагає більш детальнішого розгляду проблеми компетентнісного підходу в аспекті його впровадження на практиці, що становить перспективу нашого подальшого дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адам С. Использование результатов обучения (Using Learning Outcomes UK Bologna Seminar) // Болонский процесс: середина пути / Под ред. В.И. Байденко. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов. Российский Новый Университет, 2005. – С. 110–151.
2. Єрмаков І.Г. Педагогіка життєтворчості: орієнтири для ХХІ століття. – Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: Науково-методичний збірник. – К.: Контекст, 2000. – С. 18–19.
3. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям / Сухомлинский В.А. – К.: Рад.школа, 1977. – 382 с.
4. Станіслав Ніколаєнко «Школа має показувати шлях людству (до 70-річчя від дня народження О.А. Захаренка) // Товариш. – 2007. – № 9 (903). – С. 2–3.
5. Кононко О.Л. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: Наук.-метод. посіб. / Наук. ред. О.Л. Кононко. – К.: Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003. – 243 с.
6. Закон України «Про дошкільну освіту».
7. Закон України «Про освіту».
8. Національна доктрина розвитку освіти в Україні. – Освіта України. – № 33. – С. 44–45.